

ט. ב.

פרוטוקול מס' 45/ד'

מיטיבת ועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ד', י"א בסיון תשט"ו - 1.6.55
בשעה 9.15.

נוכחים:

- ט. פרסיץ - היו"ר
- א. כלפון
- ט. כפרית
- ב. ט. כצנלסון
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- א. רזיאל-נאור.

חברים:

- מ. אונא
- מ. ארם
- ז. בן-יעקב
- א. ברמן
- ט. גריידי
- ר. צברי
- ט. רוזנברג
- ק. כהנא

מוזמנים:

- ד"ר אבידור - המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות.
- גב' סמנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות.
- מר סקד - מנהל המחלקה להנחלת הלשון במשרד החינוך והתרבות.

סדר-היום:

- א. תשובות שנשאלו בקטר למחלקה להנחלת הלשון.
- ב. סקירה על המדור לתרבות במשרד החינוך והתרבות.

× × × × × × × × × ×

פוחחת את הישיבה.

היו"ר ט. פרסיץ:

מ. אבידור:

אני רוצה לענות על שאלה אחת שנשאלה באחת הישיבות הקודמות. חברת-הכנסת צברי שאלה בקטר למתן הקלות והנחות לסטודנטים של האוניברסיטה בטנה זו. התקשרתי עם המזכירות האקדמית וקיבלתי את הידיעות הבאות:

מ. אבידור:

1734 סטודנטים ביקשו הקלות בטכר לימוד. בקשות אלה הובאו בכני ועדות מסותפות לסטודנטים ולמוכירות, והן אישרו הנחות בטייורים כדלקמן: 389 סטודנטים קיבלו הקלה של 4 ל"י כל אחד; 486 סטודנטים - הקלה של 8 ל"י כל אחד; 229 סטודנטים - הקלה של 12 ל"י כל אחד; 55 סטודנטים - הקלה של 16 ל"י כל אחד; 63 סטודנטים קיבלו הקלה מכסימאלית של 20 ל"י כל אחד. 512 בקשות נדחו על-ידי הוועדות המסותפות מטעמים לימודיים או טעמים כלכליים. הטעה הלימודי - כי הסטודנט למד רק יצועת אחדות, או שלימודיו כל-כך ירודים שבקשתו נדחתה. אבל רוב הדחיות היו מטעמים כלכליים. מן הערעורים שהוגשו נתקבלו 98 והם קיבלו תוספת של 4 ל"י כל אחד. סך-הכל חולקו 107,240 ל"י. רוב הסטודנטים שקיבלו הקלות אלה הם תלמידי השנה הראשונה.

מלבד הנחות והלוואות חילקה האוניברסיטה פרטי לימודים למחיה לתלמידים חדשים בסך של 14,000 ל"י ולתלמידים ותיקים על סמך הצטיינותם בלימודים - בסך של 120,000 ל"י. בסך-הכל חילקה האוניברסיטה פרטים למחיה ולימודים בסך של 134,000 ל"י. כספים אלה באים בחלקם מתרומות בחוץ-לארץ ובחלקם מקרן ההקלות. מתוך הסכום של 120,000 ל"י נשאר עוד כסף.

היו"ר ש. פרסיץ:

בראוני להעיר כאן הערה. הובא בפני מקרה מאד מסווע המוכיח באיזה טחחיות עוברים על הבקשות האלה וכשהגיע אלי מקרה זה, פניתי לפרופסור מזר וביקשתי ממנו לבדוק את העניין, כי אני מכירה את מצבו של תלמיד זה. זהו צעיר בן 27 שנה שבשנתו ה-16 ברח מבית-הספר והתנדב לשירות צבאי ורק עתה השתחרר מן הצבא והתחיל ללמוד ומפרנס עצמו בקושי וביקש הנחה; מסווח שאביו הוא אדם המרוויח את לחמו בשפע, אבל צעיר זה אופיו די מצוץ וקשה לו להמלך באביו כי הוא הולך לא באותה דרך שאביו רצה בה. אני בדקתי את העניין ומסרתי את תוצאות הבדיקה. אמרו לי שקשה להם לדעת היכן אותו צעיר עובד. אולם יש להתחשב במקרה כזה ולא להכביד על צעיר כזה. אני ביקשתי שילמדו ממקרה זה ויראו לעשות את העבודה שלא בטחחיות. אני הייתי מבקשת גם את משרד החינוך והתרבות להתעניין בפרוצדורה זו.

מר שקד:

תחילה אטיב על השאלות שנשאלו. אשר לסמינר להסתלמות מורים למבוגרים המשותף לבית-הספר לחינוך שלידי האוניברסיטה ולמשרד החינוך והתרבות - נשאלתי אם קיומו יימשך. התשובה היא חיובית והמחזור הבא ייפתח ב-12.7 ויימשך חודש ימים. זו השנה השניה לקורס זה. קורס זה הוא דו-שנתי.

אשקלאומדן הבורעים ומחוסרי ידיעה בלשון - לדאבונני אין בידי להטיב על שאלה זו במדוייק אלא בדרך האומדן בלבד. אנו הנחלנו את הלשון מאז קום המדינה ל-50,000 איש בקרוב. אנו מניחים, שכיום, עם בוא העליה החדשה ישנם עדיין 300,000 - 250,000 איש שאינם יודעים את הלשון כדי שימוש בחיל יום-יום - כולל אנשים מן הישוב הוותיק שבאו לכאן עוד לפני קום המדינה. ניכינו כאן את מספר הילדים שהגיעו לארץ לאחר קום המדינה, כן ניכינו את מספר האנשים שבאו לארץ עם ידיעה מסוימת בלשון, כן ניכינו את מספר האנשים שהגיעו או שקנו ידיעת הלשון בצבא או מתוך החיים על-ידי מגע עם ילדיהם, על-ידי מגע עם יודעי עברית במקומות עבודה; מסוים שגילים מסויימים ואנשים מוכשרים קולטים את הלשון כדרך שקלטוה בימי העליה השלישית. היום פתחנו ירח לימודים ובאים אלינו אנשים הנמצאים שנים רבות מאד בארץ. הם קלטו את הלשון מתוך החיים, מעולם לא למדוה,

מר שקד:

אבל הם יודעים לקרוא ב"סידור", שמעוה וקלטוה. לאחר כל הניכויים הללו נשאר בידינו המספר הזה של 300,000 איט. אנו הקנינו את הלטון ל-50,000 איט ובינתיים נוספו אנשים חדשים הרי המספר הזה של 300,000 איט מתקרב לאמת. מובן שמספר זה מכונן לאנשים שהם חסרי ידיעה בלשון כדי שימנעו בה בחילי יום-יום; ישנם אחרים שהם חסרי ידיעה יסודית ומטרתנו לשפר את לשונם ולהרחיב את ידיעותיהם ולהעמיקן.

נשאלתי אם פנינו להסתדרות או למוסדות ממסלתיים אחרים, או לארגונים בדבר מתנדבים ולומדים - נעשתה פעולה גדולה בשטח זה. לא זו בלבד שאנו פנינו, אלא ההסתדרות הקימה ועדה מיוחדת לענין המבצע עם מנגנון קטן לענין זה. היא עשתה פעולה גדולה ולפחות 50% מן הלומדים והמתנדבים מאורגנים על ידם.

אשר למוסדות הממשלה - הוקמו ועדים מחוזיים המשותפים למשרד החינוך והתרבות ואיגוד עובדי המדינה ואנשים פועלים בענין. הם עברו בכל מוסדות הממשלה וסיפרו לעובדי המדינה על המבצע, אף קראו אותם להתנדבות. זכינו לכך שאף מספר קטן נענה לקריאה זו. כמה משרדים בירושלים קיימו פעולה מיוחדת משלהם בישובי-עולים בפרוודור.

באשר לארגונים אחרים - צריך לומר שארגונים לא פעלו בהתאם להתחייבות המקורית שלהם ומילאו רק חלק ממנה. אבל יחד עם זאת צריך לציין את פעילותם של כל הארגונים.

חבר-הכנסת כלפון הציע הצעה חדשה בדבר ארגונים מתנדבים להוראה - העשרון היסודי של המבצע היה להשתמש במנגנונים קיימים ובארגונים קיימים ולא להקים ארגונים חדשים, כשם שנוסה בדבר חבר פעילי הלטון והתרבות. אנו מטפלים כל הזמן בסמנרים הקצרים, ממריצים את הלומדים ומפנים אותם להקשבה לפינה המיוחדת ב"קול ישראל". ישנם מקומות שם יוצאים עלונים מיוחדים ועתה אנו מוציאים חוברת על המבצע הזה בה יש דברי מתנדבים; כן מחקיימות מסיבות חברתיות ללומדים ומלמדים. אנו משחדלים ללכת בכיוון של יצירת תנועת לומדים וטלמוזי ובמידה מסוימת הצלחנו בדבר. עתה נתונה הפעולה בשפל לרגל ימי הקיץ, ובעיקר, לרגל מצב הרוח של בחירות - הדברים מובנים.

אם אנו חושבים לעורר תנועה בבתי-הספר היסודיים שבבית ידברו עברית והפניה להורים שידברו עברית - הרי סיפרתי כבר על כיתות להורים ועל 125,000 אגרות הזפזפו בהתאם לחוזר של המנהל הכללי של המשרד בו מתבקשים המנהלים והמחנכים בבתי-הספר הממלכתיים ובבתי-הספר הממלכתיים-דתיים לעמוד על ענין מבצע זה, על ענין הלטון והדיבור בה, והדברים נעשו. צריך לומר כי בדרך כלל חיזק מבצע זה את ענין הלטון ועורר את דעת הציבור לשאלה זו מבחינה חיובית.

חברת-הכנסת כהרית שאלה בדבר שיטת הלימודים בכיתות של מתנדבים ורצתה לברר אם הנחתה נכונה כי שיטת הלימוד של כיתות אינדיבידואליות שהנהיג מר מימון לגבי החינוך היסודי מתאימה לדרך הפעולה שלנו. בדרך כלל איננו נוקטים בשיטת טיפול אינדיבידואלי מאחר שאנו טבורים כי הדרך הזו אינה הולמת את העקרון של חסכון בכוח אדם. לפי שיטה זו הטיפול באמצעות מתנדבים עולה יותר מאשר הטיפול על-ידי מורים בשכר, כי המתנדבים זקוקים לתחבורה. אנו שואטים לקבוצות גדולות יותר של לומדים, כמו, חוגי משפחה, קבוצה של 3 או 5 אנשים. אבל בדרך כלל 7 - 5 אנשים בחוג אחד. הקבוצות לומדות בבתי-תרבות והן גדולות יותר. בכיתות הורים שמלמדים בהן מורים מקצועיים

מר שקד:

הן גדולות יותר ואני רואה גם כיתות של 30 איש.

ענין הטיפול האינדיבידואלי נחפתח, אבל אני סבור שהוא נעטה לא על-פי הנהגות מדעיות-מקצועיות, אלא לפי חביעות המציאות, כי המתמדים הח' בלתי מנוסים בהוראה ובמקצוע, והיו אלה לרוב אנשים צעירים שהטיפול באיש אחד או שניים קל להם יותר ועל-ידי-כך לבטא ההוראה את הצורה הזו.

נשאלתי מה היתה מידת ההתמדה של המתנדבים ושל הלומדים - יש צורך להבחין בין מה שנדרש מן הלומד לבין הנדרש מן המתנדב. לומד נדרש לבקר לפחות 6-5 חדשים; המלמד נדרש - לפחות 3 חדשים. בדרך כלל הלומדים ממשיכים ללמוד והמתנדבים ממשיכים ללמד בחלק הראוי לציון. המורים המקצועיים חילקו ביניהם את חקופת העבודה. חבר המורים דאג באופן קולקטיבי לכיתה באופן כזה יצא שחלק מן המורים למדו חודש וחצי בלבד.

תכנית הלימודים היא שלנו ואף ספר הלימוד הוא שלנו והוא מכיל ידיעות גם בשטחים אחרים כמו, ידיעת הארץ, זמרה בציבור, ידיעות באזרחות ואנו משתדלים להרחיב את רקע ההוראה.

לאיזה מקומות הגיעו המתנדבים והמורים בשכר - אנו מקיפים כ-300 נקודות ישוב בארץ. ישנן עדיין נקודות מרוחקות שטרם הגענו אליהן ואנו מנסים להגיע באמצעות 100 סטודנטים שישלחו בחודשי הקיץ למקומות אלה לחודש ימים. אלה הן 300 נקודות גיאוגרפיות. בכל מקום שנ' אים שם בני-מושב, הם עושים את פעולת ההתנדבות. אבל כאמור, ישנם כמה מושבי-עולים ששם הפעולה איננה סדירה; קשה לומר שאיננה קיימת, היא קיימת אבל בחקופות קצרות.

הפעולה במושבי-עולים מתארגנת בחלקה על-ידי המועצות האיזוריות ובחלקה על-ידי פעולת החנדבות באמצעות ועדים מתוזזים ואזוריים, ועל-ידי חנועות המושבים; בחלק הישובים הדתיים - על-ידי הסתדרות הפלפל המזרחי ופועלי אגודת-ישראל.

ברצוני להעיר כאן הערה קצרה - נדמה לי כי נרפיס להתבטא בצורה העלולה להטעות. חבר-הכנסת סמילנסקי אמר על הפעולה הזו שהיא פעולה של ההסתדרות. נדמה לי כי עלינו להדגיש שהפעולה להנחלת הלשון נעשתה עוד לפני קום המדינה. אבל מאז קום המדינה נעשתה במאמץ רב. בשנת המבצע נעשה נסיון להרחיב את היקף הפעולה ולהכניס למעגל הפועלים מתנדבים. אבל אסור לקפח מאמצים קודמים.

נשאלתי אם היתה הענות להתנדבות ואם מיצינו את ההתנדבות כולה. אף-על-פי שיש לי חלק באחריות לתוצאות עלי לומר, כי נוכחנו - וזה אולי הדבר הבולט ביותר - שלמרות כל הקשיים האובייקטיביים, הרי הנחלת הלשון הוא ענין של ארגון. אין אמת מידה לשפוט על-מיה כושר ארגוני. אבל יש להניח שמאמצים ארגוניים רחבים יותר היו מגיעים להישגים גדולים יותר. מתברר, כי הסברה ותעמולה וביקור מבית לבית מביאים את הלומדים ואת המתנדבים. אם ימשך מבצע זה, הרי אני חושב כי על יסוד נסיוננו נוכל לשפר את העבודה ולהגיע להישגים טובים עוד יותר מאלה שהגענו.

מר שקד:

נטאלתי אם יש לנו מושגים על ההיטגים בלימודים של הלומדים ובאיזה מידה נקלטו הדברים - אנו עורכים ב-כ"ב בסיון, בשבוע המתחיל ב-12 ביוני מבחן ארצי לכל הכיתות הסדירות ולכל כיתות המתנדבים. המנהל הכללי של המשרד פנה בחוזר אל המפקחים ומנהלי בתי-ספר להתנדב ולשמר בוחני-חוץ. ישנם כבר כמה מתנדבים כאלה ובמידה ולא יספיקו לנו המתנדבים נחתמו ברכוזים שלנו ברשויות המקומיות כדי לקיים את המבחן הארצי הזה. ועדה פדגוגית הכינה את טופסי המבחן והמצאנו טפסים אלה למקומות השונים. פעולה זו תראה באיזה מידה נקלטו הדברים בין כיתות הלומדים אצל מורים מקצועיים לבין כיתות הלומדים אצל מורים מתנדבים.

חברת-הכנסת נצר אמרה שפעולת המתנדבים

לא נוצלה - עובדה היא שהמתנדבים לא נוצלו היא פשוטה: המתנדבים לא הסכימו ללמד מחוץ למקומות מגוריהם; אבל במקרים אחרים גם מחוסר לומדים לכיתות שלהם. יש לגלות כאן כשלון מסויים שלנו - אנו חכננו שהמתנדבים יישמו גם מארגונים ופנינו אליהם שיארגנו בצוותות ויארגנו את הלומדים. אולם בדרך כלל ביקשו המתנדבים כיתות מוכנות. לכן קרה שהמתנדבים מסויימים לא נוצלו.

אשר לעזרתם של ארגוני הנשים - עלי להשיב בהערה שלצערי הם לא הופעלו כראוי בטוח זה. מועצת הפועלות טענה כי היא פועלת במסגרת הסתדרות העובדים הכללית. אבל עלי לומר כי לא ראינו פעילות גדולה מצידם של ארגונים אחרים למרות שפנינו אליהם. לעומת זאת גדול מספר הנשים המתנדבות והלומדות בערים, ובמושבי-עולים - גדול מספר הגברים.

אשר לפעולות תרבות - אינני יכול להצביע על היטגים כפי שהצבעתי בשטח הנחלת הלשון מטעמים ברורים; בשטח זה איננו מהווים גורם תקציבי נכבד, כפי שאנו מהווים בשטח הנחלת הלשון. אין בארץ פעולת הנחלת הלשון שאינה בעטית בסיוענו או בפיקוחנו. לעומת זאת התקציב בשטח של פעולות תרבות אינו ניכר והשפעתנו לא תמיד מספקת. ישנם גופים וארגונים הפועלים בשטח זה פעולה גדולה בעצמם והיא מבורכת כשלעצמה;

אנו התרכזנו בשנה זו בשטח הנחלת הלשון ופעלנו יחד עם הרשויות המקומיות והארגונים. לכן הפעולה בשטח אחר היתה חלטה במקצת;

הרשויות המקומיות סבלו מקשיי מימון הפעולות. ברור כי לא יכולנו לעזור רבות בענין זה. אף-על-פי-כן נעשו פעולות אשר בחלקן חשובות למדי, בעיקר, על-ידי תנועות המושבים בעזרת תקציב מיוחד שניתן להם על-ידי הכנסת. פעולה גדולה עשו המדור למושבי-עולים של תנועות המושבים במסגרת המרכז לתרבות וחינוך של הסתדרות העובדים הכללית. תנועות המושבים וארגון הפועל המזרחי באו לישובים והקימו עם מועדונים וסיפקו להם פעולות תרבות; אף ניסו להקים מוסדות תרבות במקומות שונים; ניסו להקים חוגי הסכלה - יש תוצאות לפעולה זו. התוצאות שניתנו אינן יכולות להיות מצויינות בבת אחת, ובעיקר, שעד כה היינו התובעים ומעטה הננו גם נתבעים. זאת אומרת, קם ציבור במקום שיש לו ארכים תרבותיים - אינני רוצה להגזים בהיקף התופעה הזו, אבל היא כבר קיימת והיא באמת ראויה לציון. מאחר שהופיע מינהל ההסברה כפועל בשטח זה - סיגנו את השתתבותנו לענפים מסויימים, למשל, "אמר" - המינוריים של "אמר". אדם המוכן לחתום על העתון "אמר" ולשלם 50%, מקבל תמיכה של 50%. לדעתי, כל מי שמגיע לעתון עברי, הגיע לחוף. "אמר" הוא העתון העברי היחידי והוא עושה פעולה רבה מאד בשטח הנחלת הלשון והלוגואי וחוגים אחרים היו הולכים בעקבות פעולה זו.

מר שקד:

אנו מתחמים בסמינרים ולמי עיון, בספריות וספריה ניידת, בחוגי השכלה, בהוצאות הדרכה קיימים הסכמים בינינו לבין חנועה המושבים והם נותנים 57% וכנגד זה אנו 50% ועל-ידי-כך מופעלים חקציבים גדולים יותר לענין זה, הפעולה צמודה להנחלת הלשון ולבתי תרבות נחמכים ומוחזקים ומחקיימות שם הוצאות בידיעת הארץ בליווי סרטים ופנס-קסם, הוצאות בחקלאות, מוספים לשבת. אנו מבקשים להעזר בפעולה התלווה לטעם גיבוש הכיתה מבחינה חברתית. כן מבקשים אנו לעודד מסיבות חג ומועד להנחלת הלשון, ובעיקר, באותם המקומות שאפשר לעשות זאת בהסתתפות מוסדות התרבות המקומיים וישנן הוצאות לפעילות זו. הכיתות ומרכזי הלימוד מקיימים באופן יסתי מסיבות חג ומועד עם פתיחת הלימודים וסיומם חוג הפעלת הלומדים עצמם בשטח זה.

השנה אנו מבקשים לרכז את ההוצאות בידינו על-ידי התקשרות עם חוגים ומדריכים לידיעת הארץ, זמרה בציבור, מחולות-עם ובמאות ועל-ידי-זה להתגבר על קשיי המימון.

אני חושב שכאן ראוי לציין את פעילותה של עיריית חיפה בשטח התרבות. חלק מן הפעולה הזו נעשה בסיוענו ובפיקוחנו. יש לציין את המוסף לשבת המחקיים שם מזה שנים בכמה מרכזים מדי שבת בשבתו. מחקיימת שם הרצאה בעניני השעה. הם מקיימים בחי-תרבות מיוחדים, חוגי לימוד. יש מחלקת תרבות נחמכת.

אני רוצה לציין את טיחוף הפעולה שלנו עם תל"ם. זהו מוסד המשותף לנו ולמרכז לתרבות. תל"ם מקיימת פעולה רחבה לא רק בהבאת האטרון, אלא גם בהבאת תזמורות ומקהלות. אנו חידקנו עתה את הקטרים שלנו עם הפעולה הזו על-ידי הכנסת בא-כוחנו להנהלה המצומצמת. עד עתה היינו חברים רק בהנהלה הרחבה יותר ומעתה תהיה לנו השפעה על כיוון הפעולה. אנו גם דרשנו שהלומדים יקבלו הנחה מסויימת ואני מקווה שהדברים ייקבלו.

פעולה אמנותית מקיימת על-ידי חנועה המושבים, זהו חקציב אחר מלבד זה של תל"ם והרשויות המקומיות. השאיפה שלנו היא להקים מוסדות תרבות עצמאיים במקומות שאינם מגיעים להישגים משביעי רצון: מקהלות קמות ומתפוררות לאחר זמן; חוגים דרמאטיים קמים ומתפוררים. לכן המאמצים שלנו בשטח זה מכורנים לכך שבמקום יקומו מוסדות שיתמכו על-ידי הציבור וישמשו את הציבור עצמו. בשטח זה יש לנו פעולה ישירה אבל מצומצמת. אנו מקיימים פעולה ישירה בבחי-תרבות בבקעה בירושלים ובבית-גדעון בצפת מאחר שאין לנו שם גוף ראוי שנוכל למסור לו את הפעולה המחקיימת במידה רחבה. מחקיימים שם חוגים, מסיבות ושיעורים.

למבוגרים

מ. אבידור: בהלק זה של התרבות/קיבלתם רק סקירה חלקית בלבד וטבעי הדבר כי מר שקד מנהל מחלקה הקרויה: המחלקה להנחלת הלשון והשכלה. השכלה פירושה - השכלה יסודית למבוגרים. בשני השטחים האלה הוקדשה תשומת הלב העיקרית להנחלת הלשון מפני שזהו צורך יותר חיוני ושנית - באשר מטרת המשרד להענות באותם השטחים שאחרים אינם עושים בהם דבר. בתרבות למבוגרים עומקים רבים אחרים מלבד מר שקד. אבל לא רק המשרד שלנו עוסק בתרבות למבוגרים, אלא גם מינהל ההסברה, משרד החקלאות על-ידי המדריכים שלו בחקלאות. הוא הדין לגבי משרדים אחרים, כמו, משרד הסעד על-ידי קובדיו הסוציאליים, משרד הבריאות על-ידי הרופאים והאחיות שלו, ואף הרשויות המקומיות, מספיק לראות את העתונות בערבי שבתות ואח מספר ההוצאות המחקיימות. נדמה לי, כי אין להתלונן על פעילות מעטה בשטחי תרבות. מבחינה זו יש בארץ פעולה נרחבת הרבה יותר מאשר בארצות אחרות.

מ. אבידור:

חסר אצלנו תיאום וחכנון בענינים אלה. מספר המרצים הטובים מנוצלים באופן בלתי יעיל וקיימים כוחות אמנותיים וזה כ-3 - 2 שנים שאנו מדברים על הקמת מוסד לחכנון. אני חשבתי כי המוסד להשכלת העם צריך לעשות זאת. אבל כאן אנו נתקלים בהתנגדות מאד האוניברסיטה החולשת על ההשכלה התיכונית ומעלה. אנו נושאים ונותנים כדי שיהיה עוד ענף פעולה שיחאם את כל ההשכלה בארץ. אם לא נוכל לבוא לידי הבנה אתם, יהיה עלינו להקים גוף כזה בין משרדי הממשלה השונים, הרשויות המקומיות וגופים ציבוריים אחרים על-מנת לתאם את הפעולה הזו. על-כל-פנים רצוי היה שהוועדה תשמע גם נציגים אחרים של המשרד כמו, את מנהל המחלקה לתרבות תורנית ואחרים. כדי להסלים את התמונה.

היו"ר ש. פרטיץ:

בקשר לדברים ששמענו כאן הייתי רוצה להדגיש כי שנה זו מהווה מפנה ואני חפצתי לקוות שהוא יהיה לטובה. מר שקד אמר כי מאז קום המדינה נעשתה עבודה כבירה בטח הנחלת הלשון. אני לא הייתי רוצה לומר דברי ביקורת חריפים. אבל כל חברי הוועדה שעקבו אחרי הפעולה הזו אינם יכולים להיות שותפים לדבריו. נכון הדבר שהוצאו כספים ענקיים, אבל בענין זה השתעשעו במשך כל השנים, עד אשר באה חביעה מכל הסיעות ומכל המפלגות לבדוק את הענינים ולהחאים את הפעולה למציאות וכאשר באה לאחר הפעולה המסנוורת עיניים תקופת שפל, ללא מעשה רב - נתקבל הדבר ללא תגובה חיובית משום שנתבשרנו שהפעם ניגשים לריאורגאניזציה של כל המפעל ותנופה גדולה בטח זה, אף דרישה להתנדבות חיובית. אבל כל אחד שידע את המציאות נחפוררו בו פיקפוקים רבים אשר לצערי הרב נתאמתו בחלקם. אמנם ברור, נמצאן עוד מספר קטן של אנשים שהיו פוכנים לטאת בעול עבודת ההתנדבות וללא כל כלי שימוש ועזר להעביר את הפעולה. אמונתו של שר החינוך והתרבות הייתה חזקה כי אפשר יהיה להגיע למינימום שנראה לו בשנה זו. אם אמונתו נחאכזבה במציאות ובזמן בו אנו חיים על כל אותיותיו, הרי ההתחלה כפי שאנו שומעים עליה היא חיובית ודורשת התמדה וכלים רבים. עצם העובדה שאפשר להגיע לסיכומים חיוביים משום שנמצאו אנשים שעשו פעולה זו מעידים על עבודת נמלים שיש להסקיע בענין.

עלינו לסמוך על ההיסגים ולהודות לאלה

שעוסקים בכך, ובעיקר לאותם הצדיקים שנמצאן בתוכנו. אבל אנו צריכים לדעת שלקראת השנה הבאה עלינו לעמוד על כל אותם הדברים שלמדנו במשך השנה הזו ולתקן את הדברים גם אם זה ידרוש חילופי סעיפי חקציב.

אשר לחלק התרבות - לאחר שנשמע

סקירה מקיפה יותר נדבר על הענין. אולם רציתי להעיר הערה קטנה. אני מבינה את יחסו החיובי של מר שקד לכל מקום הפועל בטח זה. אבל כפי הנראה לא כל יזמה מגיעה אליו, כי לבוא ולדבר על מוסף לשבת בחיפה לאחר שענין "עונג-שבת" קיים בתל-אביב מאז ימי ביאליק והמשכו על-ידי ברל בבתי-ברל, הרי לבוא ולדבר על חיפה כעל היטב גדול ועל יחס ער מצד העירייה, דבר זה מרפה את הידיים. משרד החינוך והתרבות צריך להזהר מכך. נכון הדבר שאם יקום דבר כזה באיזה שהיא מעברה או מוסב הרוצים להקנות שם את ערכי התרבות - צריך לציין זאת כדי שיקדטו זאת.

כן רציתי לציין, כי חקציב הנחלת הלשון

היה 2,000,000 ל"י ועתה הוא ירד. אינני אומרת שבתל-אביב כולם צדיקים ואינני אומרת שבחיפה אין צדיקים, אינני באה להטיל דופי במישהו. אבל אותה עין בוחנת צריכה להיות אובייקטיבית. מדוע להמציט כדי להדגיש, הן גם פה נעשה מסהו חסוב.

ט. כפרית:

אינני יודעת מאמתי יש בזכונו בשטח הנחלת הלשון. תמיד קבלנו מזה שהתקציבים אינם מספיקים ואינם מגיעים לרובות חושבים שהם חסרי כל. עדיין לא הוקמו מועדונים לחרבות בכל הישובים. מר שקד אמר כי אנו מגיעים למצב כזה שלאנשים ישנן חביעות לחרבות בישובים השונים ואנו חייבים לספק אותן, ובמקומות שאנשים חיים כל כך קשה, יש להקים להם פינה חרותית. אנו רק עתה מתחילים להגיע לכך בעזרת כמה משרדי ממסלה. כלום באולפנים היה בזכונו, הן שם למדו ועבדו. אני ראיתי זאת כפעולה מבורכת, לא רק כפעולה להנחלת הלשון אלא כפעולה של הקניית אזרחות.

מצטרפת אני למשאלתו של ד"ר אבידור שצריך להיות תיאום פעולה, כי ישנה יזמה מבורכת בציבור, בהסתדרות ובחברות המושבים כדי שלא יבואו בערב אחד כמה מרצים למקום אחד. כן יש לחאם את הפעולה עם הרשויות המקומיות כפי שעומת זאת לשכות הנוער.

לדעתי, פעולת ההתנדבות אין להעריכה בכסף, כי זהו ענין של גישה לאנשים הצורכים תרבות. אמנם אין לבטל את חלקה של תל-אביב בקשר לעניני חרבות. אולם ביקרתי במועדון אחד ביפו ואינני יודעת כיצד אפשר לקרוא לו "מועדון לחרבות". אנו חייבים להיות אובייקטיביים ולומר כי בחיפה ניתנת תשומת לב רבה מאד לפינוח נדחות.

הנסיון שנרכש השנה, יש להמשיכו בכל שטחי חיינו, כי אין דרך טובה להנחלת הלשון מאשר הנחלה עצמית, כי פעולת ההתנדבות מאפשרת לבוא במגע קרוב עם ההמונים. נדמה לי כי יש רק לברך על פעולה כזו ולחפש דרכים להרחיבה.

ב. ש. כצנלסון:

מהי כיום השתתפות הסוכנות במפעל הנחלת הלשון? כי היא בכל זאת שלטת בתקציב ניכר במסגרת קליטת העליה וההסתתפות פחותה.

מן הסקירה המענינת שמענו היה מספר אחד שהפליא אותי והדאיג כאחד והוא 300,000 איש אינם יודעים את הלשון. גם מורידים ממספר האוכלוסיה את הילדים והמיעוטים, הרי 30% אינם יודעים עברית - מספר זה מדאיג. בנדון זה היה אולי צריך להפנות את תשומת הלב של ועדת הפנים, כי אין זה שאלה תקציבית בלבד משום שבין אלה שאינם יודעים עברית אנו נמצא גם אנשים שיושבים בארץ ולא סרחו ללמוד את הלשון. היינו ליברלים מאד בשטח. אמנם אינני גורסת כפיה, אבל בענין הלשון הייתי מציעה חתיקה, כי הגיעה השעה שנהיה קנאים ללשון ונחוקק חוקים האומרים בפירוש שכל אדם הרוצה להנות מזכויות המדינה חובתו הראשונה לדעת את הלשון.

עלי לציין, כי ישנם אנשים שאוצר המלים שלהם קטן מ-1000 והתחיקה תמליץ ידיעה מינימאלית של הלשון לגבי אותו אדם שייקרא אזרח במדינה.

ד. נצר:

אנו צריכים לברך על תנועת החנדבות, אם כי אני יודעת שיש הרבה אמת בדבריו של מר שקד שאם עושים חשבון כספי אין זה כדאי. אבל זוהי פעולה שאין למדוד אותה מיד, אלא לזמן רחוק יותר. לכן אין לעשות את החשבון הכספי, ובעיקר, בעניני ציבור.

אינני מתרשמת מן המספר הזה של אלה שאינם יודעים את הלשון, אבל אנו צריכים לראות את הסביבה בהם באו העולים

ד. נצרי:

עליו רק לחפש דרכים כיצד להתגבר על זה. אנו אריכים לראות את הדברים
עליו נקראת מכלי מבעיה לא תיאתר בשנה אחת אלא בכמה שנים.

כן ברצוני להעיר הערה: אני רואה בטמחה
כאשר מוסד אחד מצוין לטובה מוסד או גוף אחר. אני, כאיש תל-אביב
בוכה על כך שענין הסופרים והתרבות ירד תוך השנים האלה ולא נוסף
כל נכס תרבותי. אנו יודעים מה היה "אוהל-שם" ועונג-טבח בו
סהכנים ביאליק המנוח וחילדל לחיים היושבת-ראש הנכבדה שלנו עתה
למענו. אני אראה בטמחה אם באחת היטיבות הקרובות נשמע על חוספת
מועדון תרבותי.

ה. רוזאל-נאורי:

אני חושבת, כי את בעיית הנחלת הלשון
אי-אפשר למדוד רק בהיסגים שהושגו
בחודש המבצע. לדעתי ישנם דברים שלא נעשו: תחילה - אווירה
סתתיב לימוד. במלה "סתתיב" אינני מתכוונת בכוח, אלא יצירת-
אווירה סתתיב לימוד.

סנית - אווירה שתכבד את הלשון. יתכן
ואי-אפשר היה לחוקק חוק לימוד למבוגרים בגלל התנאים המיוחדים
שלנו: מדינה בהתחנות. אבל אפשר היה לחוקק חוק שיכבד את מעמדה
של השלון במדינה. הסיעה שלי הביאה חוק כזה והכנסת לא קיבלה אותו.
כל הדברים האלה קבעו את המסגרת ובתוכה זרמו כל החיים כאשר זרמו.
לבוא עתה ולמצוא את המחנדים זה הרבה יותר קשה מאשר לו נחננו מיד
את הדעת על כך בעת גלי העליה הראשונים.

כאן ליד השולחן הזה הובאו תקציבים
שניתנו לענין זה והם היו דימיוביים כמעט והיה רושם שלא נשאר
אף אדם אחד בארץ שאינו לומד עברית. אבל זה היה תרצוי ולא המצוי.
המספר הזה של 30,000 איש שאינם יודעים עברית מדאיג מאד והוא
בוודאי הרבה יותר גדול, כי אנו יודעים שלא כל הילדים לומדים
בבתי-הספר, ולא כולם מביאים את הלשון הביתית; כן ישנו שכונות
שאינן כל המשך ללימוד בבתי-הספר והוא שוכח את מה שקלט. לכן
המספר הזה מדאיג.

ישנה עוד תופעה אחת שהיא בבחינת ליקוי
טכני: במקום מסויים שרוצים ללמוד ופנו בקשר לכן למשרד החינוך
והתרבות קיבלו תשובה שהפניה אריכה להיות מופנית למועצה האזורית
אליה שייך הישוב. במקרה זה כל הפניות למשרד האזורי מוחזרות
למועצה האזורית והמועצה עדיין לא החלה להרהר בעניני תרבות,
וכתוצאה מכך גם האנשים שרוצים ללמוד אינם יכולים למרות שנוקבים
אפילו בשמו של המורה המוכן ללמד, ועליהם לשבת ולחכות עד אשר המועצה
האזורית תחליט על כך. משום כך משרד החינוך ובתרבות אינו צריך
להסתפק בכך שיגישו חשבונות על שיפורים שניתנו ואז ייאשרו למועצה
האזורית את התקציב. צריך להיות משהו מחייב לגבי המועצה, כפי
שקיים הדבר לגבי הקמת בתי-הספר לייש לקבל דין-וחשבון אם
ניגשו לביצוע התכנית. יש לחייב את המועצות שהדברים יבוצעו.

ישנו כאן דבר שאינני יודעת מה ענינו
לכאן והוא - המינהל להסברה. כאשר הוקם משרד זה הסביר השר ארן
מה תפקידיו, אולם עדיין אינני יודעת מהו צמח זה השולח שלוחותיו
לכל עבר. האם המינהל הוא הנחלת הלשון וזוהי פעולה תרבותית; האם
הוא "קול ישראל", או כאשר רוצים לפתוח במועדון, אנמרים לנו
תבואו בדברים עם מינהל ההסברה והוא הגדיר עצמו בצורה כזו שלא כל
אזרח יכול לפנות למינהל ההסברה, כי השר ארן הודיע ש"קול ישראל"
חייב לשמש את הממשלה, את הקואליציה ואת המפלגה הגדולה בקואליציה.
אזי אינני רואה עצמי שם והוא ישלח מרצים לישוב השייך לחנועה
שלי. אכרי-כנסת מסויימים אינם יכולים לראות עצמם שם ומינהל

א. רוזאל-נאור:

ההסברה מתערב במעולות תרבות, במעולות הנחלת הלשון, אבל לכן
מכתב שקיבל קיבוץ רמת-רוזאל האומר, כי לשם בא נציג של מינהל
ההסברה ומאחר שהמוכיר היה עסוק באפרוחים ולא יכול היה לבטח
לסווח אתו, הרי הם קיבלו מכתב מאוחר על מפתח שבו לא נוספה לסיחה
נציג מינהל ההסברה לא יהיו להם סיעוריה בעברית, משום כך הדברים
מוזרים מאד. לכן במסגרת כל ההרצאות שאנו מקבלים יבוא גם מינהל
ההסברה ויענה על השאלות האלה, כי מצד אחד - הקציבו מתקציב
מזרד ראש הממשלה, אבל הוא חלק מהקציב הכללי של המדינה ומצד
שני - ישנם שני סוגי אזרחים אשר האחד יכול לפזר לידו מיטות
והאחר אינו יכול.

עם

תר שני

המעולה המשותפת לנו ולסוכנות מקימה למעלה
מ-50 כיתות; מהם 21 כיתות אולפן עם פנימיה
ויש בהם 30 שעות בשבוע. המוסדות הם: אולפן "עציון" בירושלים,
אולפן בת-גלים בחיפה ואולפן בורוכוב שהוא ללא פנימיה, וכן
אולפן בוקר בתל-אביב, ישנן 9 כיתות של אולפן עממי שיש בו 21-16
שעות והם בתל-אביב, גבעתיים ומגדל אשקלון. ישנן 15 כיתות
אולפן-עבודה אשר בהם חצי יום לומדים וחצי יום עובדים הנמצאים
ב-7 ישובים. לפי התכנית אפשר להרחיבם במקצת.

כל האולפנים הללו, פרט לאולפן עקיבא,
מוחזקים על-ידינו מבחינת תשלום שכר המורים והספקת ציוד לימודי.
האחריות המשקית והאדמיניסטרטיבית מוטלת על הסוכנות.

מלבד האולפנים הקיימים בשיתוף עם הסוכנות
קיימים אולפנים בשיתוף עם הרשויות המקומיות, כגון, עיריית
תל-אביב, עיריית חיפה והמרכז לחינוך ותלבות של ההסתדרות.
בירושלים אין הם מגיעים ל-30 שעות לימוד.

אשר למועצות האזוריות - כל ארגון ציבורי
שיפנה ויודיע כי איננו מקבל את טיפוקן מבחינת הנחלת הלשון על-
ידי הרשויות המקומיות יוכל להתקשר איתנו ישירות לשם הוצאה לפועל.
במקרה כזה נברר את הענין עם הרשויות המקומיות וכשנוכח שהפניה
מוצדקת נסדיר את הענין.

אני חושב, כי החיטב הבולט ביותר של המעולה
שנעשתה בשנה זו הוא - יצירת אווירה של אהדה ללשון. חבל שדעת
המפלגות החרטות את הדבר ומציפות את היטובים בלעז.

היטיבה שנעלה בשעה 11.00.

3357

תיקונים לפרוטוקול מס' 45/ד'

מישיבת ועדת החינוך והתרבות שהתקיימה ביום ד',
י"א בסיון תשט"ו - 1.6.1955. בשעה 9.15.

1. בעמ' מס' 2 פסקה אחרונה נאמר: "אנו הנחלנו את הלשון מאז קום המדינה ל-50,000 איש בקרוב וצ"ל: ל-150,000 איש בקרוב".
2. בעמ' מס' 3 פסקה ראשונה נאמר: "אנו הקנינו את הלשון ל-50,000 איש בניתיים נוספו אנשים חדשים" וצ"ל: "אנו הקנינו את הלשון בשנת המבצע ל-50,000 איש וכ"ו".
3. בעמ' מס' 4 פסקה רביעית נאמר: "100 סטודנטים שישלחו בחודשי הקיץ לסקומות אלה לחודש ימים" וצ"ל: "לחודשיים ימים".
4. בעמ' מס' 4 פסקה ששית נאמר: "חבר-הכנסת סמילנסקי אמר על הפעולה הזו שהיא פעולה של ההסתדרות" וצ"ל: "פעולה של התחלה".
5. בעמ' מס' 5 פסקה שלישית נאמר: "אבל עלי לומר שלא ראינו פעילות רבה מצידם של ארגונים אחרים" וצ"ל: "אבל עלי לומר שלא ראינו פעילות רבה מצידם, וגם לא מצידם של ארגונים אחרים".
6. בעמ' מס' 5 פסקה אחרונה, באמצע נאמר: "התוצאות שנתנו אינן יכולות להיות מצויינות בבת אחת, ובעיקר, שעד כה היינו תובעים ומעתה הננו גם הנתבעים" וצ"ל: "והעיקר" וכ"ו. באותה פסקה בסוף נאמר: "אמר" הוא העתון העברי היחיד" וצ"ל: "אמר" הוא העתון העברי המבוקר היחיד".
7. בעמ' מס' 6 פסקה ראשונה נאמר: "קיימים הסכמים בינינו לבין תנועת המושבים" וצ"ל: "תנועות המושבים". באותה פסקה נאמר: "הפעולה צמודה להבחלת הלשון" וצ"ל: "הפעולה מחנך למושבי-עולים צמודה" וכ"ו. באותה פסקה נאמר: "הוצאות בחקלאות" וצ"ל: "הוצאות בעניני חברה ותרבות". באותה פסקה נאמר: "ומבקשים אנו לעודד מסיבות חג ומועד להבחלת הלשון" - ויש למחוק את הסלים: "להבחלת הלשון". באותה פסקה נאמר: "מקיימים באופן שיטתי מסיבות חג ומועד עפ פתיחת הלימודים וסיוםם" וצ"ל: "מסיבות חג ומועד ומסיבות לפתיחת הלימודים וסיומם".
8. בעמ' מס' 6 פסקה ב' נאמר: "השנה אנו מבקשים לרכז את ההוצאות בידינו" וצ"ל: "חלק מן ההוצאות בידינו".
9. בעמ' מס' 6 פסקה רביעית נאמר: "זהו המוסד המשותף לנו ולמרכז לתרבות" וצ"ל: "לנו, למרכז לתרבות ולסוכנות היהודית".

=====

=====